

Zbigniew Kubacki SJ

Bóg dla nas

Rozważania teologiczne
o Trójcy Świętej

109

Publikacja dofinansowana przez Akademię Katolicką w Warszawie
– Collegium Bobolanum.

© Wydawnictwo WAM, 2022

© Zbigniew Kubacki SJ, 2022

Konsultacja naukowa: ks. dr hab. Robert Woźniak

Recenzja: ks. prof. dr Dariusz Kowalczyk SJ, ks. prof. dr hab. Piotr Liszka CMF

Opieka redakcyjna i indeks: Dagmara Małyszka

Redakcja: Arkadiusz Ziernicki

Korekta: Dagmara Małyszka, Marianna Chłopek-Labo

Projekt okładki: Studio Graficzne Punkt Widzenia

Skład: Edycja

ISBN 978-83-277-3247-7

WYDAWNICTWO WAM

ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

tel. 12 62 93 200

e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY

tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA

tel. 12 62 93 260

www.wydawnictwowam.pl

Spis treści

Wykaz użytych skrótów	9
Wstęp	15
1. Skąd się wzięła wiara w Trójcę Świętą?	23
1.1. Monoteizm trynitarny epoki apostołskiej	27
1.1.1. Nowotestamentalna wiara w Trójcę Świętą w interpretacji Marie-Émile’a Boismarda	27
1.1.2. Interpretacja formuł trynitarnych	41
1.1.3. Wiara w Trójcę Świętą w pismach św. Pawła w interpretacji Nicholasa Thomasa Wrighta	47
1.1.4. Podsumowanie	76
1.2. Wydarzenie paschalne objawieniem Boga w dyspozycji trynitarniej	78
1.3. Trójca Święta w nauczaniu i roszczeniu Jezusa	93
1.4. Podsumowanie	115
2. Herezje trynitarne wczoraj i dziś	119
2.1. Teologia trynitarna w okresie przednicejskim	123
2.1.1. Monarchianizm nieortodoksyjny Noetosa i Prakseasza	124
2.1.2. Monarchianizm ortodoksyjny Tertuliana	126
2.2. Ariusz, arianizm i Sobór Nicejski I (325)	146
2.2.1. Ariusz i arianizm	146
2.2.2. Poglądy Ariusza w ocenie jego adwersarzy	155
2.2.3. Sobór Nicejski I (325)	171
2.3. Herezje pneumatologiczne i Sobór Konstantynopolitański I (381)	190
2.3.1. Herezje pneumatologiczne	191
2.3.2. Sobór Konstantynopolitański I (381)	210
2.3.3. Podsumowanie herezji starożytnych	214

2.4.	Jezus jako symbol Boga w ujęciu Rogera Haighta	218
2.4.1.	Dekonstrukcja chrystologiczna: <i>Jezus, symbol Boga</i>	220
2.4.2.	Konsekwencje trynitarne: quasi-modalizm	236
2.5.	Trójca radykalna w rozumieniu Raimona Panikara	238
2.5.1.	Dekonstrukcja chrystologiczna: <i>Nieznany Chrystus hinduizmu</i>	249
2.5.2.	Konsekwencje trynitarne: Trójca radykalna	260
2.6.	Podsumowanie	267
3.	Trójca ekonomiczna i Trójca immanentna	271
3.1.	Teologia trynitarzna św. Augustyna w <i>De Trinitate</i>	273
3.1.1.	Jedność boskiej substancji oraz równość i nierozdzielność działania Osób Boskich	275
3.1.2.	„Co za Trzej?” – argumentacja w kontekście herezji arianizmu i nicejskiego <i>credo</i>	284
3.1.3.	Pierwsza analogia trynitarzna: kochający, rzecz kochana i sama miłość	294
3.1.4.	W poszukiwaniu właściwej analogii Trójcy Świętej	298
3.1.5.	Podsumowanie	314
3.2.	Teologia trynitarzna św. Tomasza z Akwinu w <i>Summie teologii</i>	317
3.2.1.	Objawienie Trójcy w Piśmie Świętym	318
3.2.2.	Kontekst i cel spekulatywnej teologii trynitarnej w <i>Summie teologii</i>	326
3.2.3.	Struktura i doktryna traktatu o Bogu w Trójcy Jedynym w <i>Summie teologii</i>	330
3.2.4.	Podsumowanie	350
3.3.	Perychoreza Osób Boskich	352
3.3.1.	Święty Jan Damasceński	353
3.3.2.	Bonawentura i Tomasz z Akwinu	357
3.3.3.	Karl Barth, Jürgen Moltmann, Emmanuel Durand	365
3.3.4.	Podsumowanie	375
3.4.	<i>Grundaxiom</i> Karla Rahnera i jego interpretacje	378
3.4.1.	<i>Grundaxiom</i> Karla Rahnera	379
3.4.2.	Reakcje teologów na <i>Grundaxiom</i> Karla Rahnera	394
3.5.	Podsumowanie	435
4.	Osoby Boskie: Ojciec, Syn i Duch Święty	439
4.1.	Ojciec	442
4.1.1.	W ekonomii zbawienia	442

Spis treści

4.1.2.	W Trójcy immanentnej i w relacji do stworzeń	445
4.1.3.	W życiu Kościoła	460
4.2.	Syn	467
4.2.1.	W ekonomii zbawienia	467
4.2.2.	W Trójcy immanentnej i w relacji do stworzeń	471
4.2.3.	W życiu Kościoła	486
4.3.	Duch Święty	494
4.3.1.	W ekonomii zbawienia	494
4.3.2.	W Trójcy immanentnej i w relacji do stworzeń	498
4.3.3.	W życiu Kościoła	523
4.4.	Co za Trzej?	536
4.5.	Podsumowanie	558
5.	O istocie i przymiotach Boga	563
5.1.	O istocie Boga: <i>ipsum Dei esse est amor</i>	568
5.1.1.	Istotą Boga jest miłość trynitarna jako <i>communio</i> Osób Boskich	569
5.1.2.	Istotą Boga jest miłość trynitarna jako „człowieczeństwo Boga”	577
5.1.3.	Podsumowanie	598
5.2.	O przymiotach Boga	601
5.2.1.	Pragnienie Boga	602
5.2.2.	<i>Pathos</i> Boga	634
5.2.3.	Miłosierdzie Boga	658
5.3.	Podsumowanie	680
	Zakończenie	683
	Bibliografia	689
	Indeks osobowy	705